

Sygn. akt I C 249/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lipca 2020 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSO Bożena Chłopecka

Protokolant: sekretarz sądowy Ewa Kocielnik

po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 2020 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa M. M. (1)

przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W.

o zapłatę

I. oddala powództwo,

II. ustala, że powódka M. M. (1) w całości ponosi koszty postępowania, z tym, że ich rozliczenie pozostawia referendarzowi sądowemu.

Sygn. akt IC 249/17

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 15 marca 2017 roku powódka M. M. (1) domagała się zasądzenia od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwoty 258.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 7 maja 2016 roku do dnia zapłaty. Ponadto powódka wniosła o zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych. W uzasadnieniu swojego stanowiska powódka wskazała, iż doszło u niej do powstania szkody na skutek aktu notarialnego zawartego przed ubezpieczonym u pozwanego notariuszem P. P.. Wskazała, iż w dniu 11 czerwca 2014 roku notariusz P. P. sporządził umowę o dział spadku i darowizn (nr aktu not. Rep. A nr (...)), zaś powódka w tej czynności była reprezentowana przez swoją siostrę cioteczną A. P.. Zdaniem powódki działający w jej imieniu pełnomocnik nie był należycie umocowany do dokonania tych czynności. W ten sposób powódka poniosła szkodę, której odpowiada wartość 8/640 udziału w prawie własności nieruchomości położonej w W. przy Placu (...), opisaney w KW o nr (...), w wysokości 258.000 zł /pозew k. 2-8/.

Pozwany (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. w odpowiedzi na pozew z dnia 26 kwietnia 2017 roku wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów sądowych w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych i zwrotu opłaty skarbowej od pełnomocnictwa. Pozwany potwierdził fakt udzielenia ochrony ubezpieczeniowej w ramach obowiązkowego ubezpieczenia OC notariuszy dla notariusza P. P., wskazując iż suma gwarancyjna ubezpieczenia jest ograniczona do kwoty 350.000 Euro. Ponadto pozwany zakwestionował powództwo co do zasady, jak i co do wysokości. Dodał, iż po stronie powodowej nie doszło do powstania szkody wskutek aktu notarialnego zawartego przed ubezpieczonym P. P.. Pozwany wskazał, iż to powódka w ramach realizacji zapisu testamentowego spadkodawczyni została zobowiązana do rozporządzenia w jeden wskazany sposób. Tym samym i tak powódka byłaby zobowiązana do zbycia swojej części spadku, wskazując, iż w tym przypadku powódka posiadała nie aktywa, lecz dług spadkowy. Pozwany podniósł zatem brak elementu szkody jako przesłanki winy w ramach odpowiedzialności deliktowej notariusza, dodał, iż nie doszło do przekroczenia pełnomocnictwa

udzielonego A. P., a ponadto podniósł brak wykazania zasadności roszczenia dochodzonego pozwem /odpowiedź na pozew k. 128-129/

W dalszym toku postępowania strony podtrzymywały swoje stanowiska w sprawie /protokół rozprawy k. 491/.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 12 stycznia 2009 roku A. S. (1) w zapisie testamentowym sporządzonym przed L. H.-notariuszem w G. zobowiązała swoich spadkobierców między innymi do przeniesienia w odpowiednich udziałach na rzecz swoich wnuków: A. P. i P. B. oraz na swoją prawnuczkę W. P. -nieruchomości położonej w W., przy zbiegu ulic o dawnej nazwie C. nr 50 i Wielka nr 2, objętej księgą wieczystą Kw nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy Warszawa-Śródmieście (obecnie kw (...)). Zapis testamentowy zawierał także zobowiązania co do innych nieruchomości, czyniąc zapisobiercą także córkę spadkodawczyni I. B.. Powódka M. M. (1) –wnuczka A. S. (1) nie została uczyniona zapisobiercą w powołanym zapisie testamentowym /**dowód:** akt notarialny- zapis testamentowy k.176v.-177/.

A. S. (1) zmarła 27 stycznia 2011 roku w R.. Na mocy postanowienia Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku z dnia 6 sierpnia 2012 roku wydanego w sprawie oznaczonej sygn. akt XIII Ns 2673/11 spadek po niej na podstawie ustawy nabyły po połowie córka zmarłej I. B. i wnuczka zmarłej M. M. (1) (M. M. (2)) /**dowód:** postanowienie k. 58/.

W skład spadku po A. S. (1) wchodziło roszczenie mające swoje źródło w art. 7 ust. 2 dekretu z dnia 21 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, o ustanowienie prawa własności czasowej (użytkowania wieczystego co do nieruchomości położonej w W., przy zbiegu ulic o dawnej nazwie C. nr(...) i Wielka nr (...), objętej księgą wieczystą Kw nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy Warszawa-Śródmieście (obecnie kw (...)). Roszczenie powyższe zostało zrealizowane po śmierci spadkobierczyni. Decyzją z dnia 21 listopada 2012 roku o numerze (...) Prezydent (...) W. ustanowił prawo użytkowania wieczystego do w/w nieruchomości. Stroną powołanego postępowania administracyjnego była powódka / **dowód:** decyzja k.39-46/.

Ponieważ powódka zamieszkiwała na stałe w Niemczech potrzebowała pomocy w załatwianiu swoich spraw w Polsce. W dniu 4 marca 2013 roku powódka udzieliła przed notariuszem A. S. (2), w siedzibie kancelarii notarialnej w G., za repertorium nr A (...) pełnomocnictwa A. P. min. do zawarcia umowy ustanowienia użytkowania wieczystego udziału w wysokości 8/640 nieruchomości położonej w W. przy (...), do dokonania działu spadku i zniesienia współwłasności po zmarłej A. S. (1), wykonania zapisu testamentowego A. S. (1), zbycia odpłatnego bądź nieodpłatnego przedmiotów wchodzących w skład masy spadkowej po zmarłej A. S. (1) /**dowód:** akt notarialny k. 174-175v., zeznania powódki M. M. (1) k. 286-287/.

Pełnomocniczka A. P. działając zgodnie z treścią udzielonego jej pełnomocnictwa doprowadziła do zawarcia aktu notarialnego- umowa o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste z dnia 5 czerwca 2013 roku, przed notariuszem w W. P. S., rep. A nr (...), w wyniku którego M. M. (1) została wpisana do KW nr (...) jako współużytkowniczka wieczysta gruntu. Potem zaś doprowadziła do przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności /**dowody:** akt notarialny k. 47-67, treść księgi wieczystej nr (...) k. 11-33/.

W dniu 10 czerwca 2014 roku notariusz P. P. sporządził akt notarialny, repertorium A nr (...) obejmujący Umowę o dział spadku i umowę darowizn, na podstawie której A. P., działając min. w imieniu własnym jak i w imieniu swojej kuzynki M. M. (2) (M. M. (1)) dokonała działu spadku, w wyniku którego cały udział przysługujący jej mocodawczyni –M. M. (1) w nieruchomości objętej księgą wieczystą (...), nabyła I. W. (B.) –zobowiązana również do wykonania zapisu. Ponadto w tej samej umowie I. W. dokonała darowizny powyższego nabytego udziału na dwójkę swoich dzieci tj. A. P. i P. B. oraz na swoją wnuczkę W. P. /**dowód:** akt notarialny k. 34-37v./.

Oświadczeniem z dnia 22 czerwca 2015 roku, złożonym przed notariuszem w W., W. M. M. odwołała pełnomocnictwo udzielone A. P. /**dowód:** akt notarialny k. 260-260v./.

Pismem z dnia 18 kwietnia 2016 roku powódka M. M. (2) (M. M. (1)) skierowała do P. P., notariusza w G. wezwanie do zapłaty kwoty 258.000 zł tytułem odszkodowania za szkodę wynikającą z pozbawienia jej prawa własności udziału wynoszącego 8/640 w prawie własności nieruchomości położonej w W., przy Placu (...) /**dowód:** pismo k. 109-111v./.

W odpowiedzi na wezwanie do zapłaty, P. P. w piśmie z dnia 26 kwietnia 2016 roku odmówił zapłaty z uwagi na oczywistą bezzasadność roszczenia, zaś z uwagi na porozumienie Krajowej Rady Notarialnej z (...) Zakładem (...) przekazał wezwanie powódki do jego ubezpieczyciela, aby to on rozstrzygnął żądanie powódki /dowód: pismo k.112/.

Pismem z dnia 26 kwietnia 2016 roku powódka za pośrednictwem pełnomocnika skierowała do (...) S.A. w W., jako ubezpieczyciela P. P. wezwanie do zapłaty/**dowód:** wezwanie k. 113/.

W odpowiedzi na wezwanie, w piśmie z dnia 03 czerwca 2016 roku (...) S.A. poinformował pełnomocnika powódki, iż roszczenie było już przedmiotem procesu likwidacji w związku ze zgłoszeniem przez Ubezpieczonego i przesłał mu stanowisko (...) S.A. z 5 maja 2016 roku w tym przedmiocie /**dowód:** pismo k.114, stanowisko (...) k. 115-115v./

Pismem z dnia 13 czerwca 2016 roku pełnomocnik powódki wezwał (...) S.A. w W. do zmiany stanowiska zawartego w piśmie z 5 maja 2016 roku /**dowód:** wezwanie k. 116-120/.

W odpowiedzi na wezwanie w dniu 07 lipca 2016 roku (...) S.A. w W. podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie /**dowód:** pismo k. 121-121v./.

Powyższy stan faktyczny był niesporny pomiędzy stronami. Różnice tyczyły się konsekwencji prawnych działań podejmowanych przez notariusza P. P. i stronami umowy działu spadku i darowizn. Stan faktyczny Sąd ustalił nadto na podstawie ww. dowodów z dokumentów, a także dowodu z przesłuchania świadkówstron postępowania tj. powódki M. M. (1).

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie była kwestia odpowiedzialności notariusza, a w konsekwencji ubezpieczającego go zakładu ubezpieczeń, za zachowanie, które, zdaniem powódki, było źródłem jej szkody majątkowej.

Kwestię odpowiedzialności odszkodowawczej notariusza reguluje art. 49 ustawy Prawo o notariacie, zgodnie z którym notariusz ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności notarialnych na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym, z uwzględnieniem szczególnej staranności, do jakiej jest obowiązany przy wykonywaniu tych czynności. Ustawa prawo o notariacie nie określa jaki reżim odpowiedzialności jest właściwy we wskazanej sytuacji, jednakże powyższe zasadniczo przesądzone zostało w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który stoi na stanowisku, że odpowiedzialność notariusza względem jego klientów oraz osób trzecich ma charakter odpowiedzialności deliktowej (por. wyrok SN z dnia 12 czerwca 2002 r., III CKN 694/00, wyrok SN z dnia 5 lutego 2004 r., III CK 271/02, wyrok SN z dnia 9 maja 2008 r., III CSK 366/07). Wprawdzie w relacji pomiędzy notariuszem a jego klientem występują elementy charakterystyczne dla umów (swoboda wyboru kancelarii notarialnej lub notariusza, określenie wysokości opłaty), jednakże już sam obowiązek sporządzenia aktu notarialnego nie ma charakteru dobrowolnego aktu woli notariusza, a wynika wprost z ustawy (art. 91 ustawy Prawo o notariacie) i notariusz nie może odmówić jego sporządzenia, chyba że pozostawałoby to w sprzeczności z prawem (art. 81 Prawa o notariacie).

Podstawowa zasada odpowiedzialności deliktowej (zasada winy) uregulowana została w art. 415 k.c., zgodnie z którym kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę obowiązany jest do jej naprawienia. Do stwierdzenia istnienia odpowiedzialności deliktowej koniecznym jest ziszczenie się następujących trzech przesłanek, tj. bezprawnego i zawnionego działania lub zaniechania niemającego źródła w umowie, wystąpienie szkody oraz istnienie związku przyczynowego pomiędzy owym zdziałaniem bądź zaniechaniem a zaistniałą szkodą.

Pojęcie winy zawiera w sobie kategorie winy umyślnej oraz nieumyślnej. Pierwsza z nich zachodzi w sytuacji, kiedy sprawca działa z bezpośrednim zamiarem popełnienia czynu niedozwolonego bądź też dokonuje go z tzw. zamiarem ewentualnym tj. godzi się na jego popełnienie. Wina nieumyślna natomiast, zwana również niedbalstwem, zachodzi w sytuacji niedochowania przez sprawcę ustalonych norm należytej staranności.

Pojęcie szkody koniecznej dla zaistnienia odpowiedzialności deliktowej rozumieć należy natomiast w granicach dyspozycji art. 361 § 2 k.c., zgodnie z którym naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Oznacza to, iż szkoda może przybrać postać zarówno straty (damnum emergens) tj. rzeczywistego uszczerbku o charakterze majątkowym jak i utraconych korzyści (lucrum cessans), które poszkodowany mógłby zyskać gdyby nie wystąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę.

Związek przyczynowy pomiędzy powstałą szkodą a bezprawnym i zawinionym działaniem, które do niej doprowadziło rozumieć należy z kolei zgodnie z treścią art. 361 § 1 k.c. jako normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Polski ustawodawca przyjął tym samym regułę adekwatnego związku przyczynowego wykluczającego z jego zakresu takie następstwa zaistniałego zdarzenia, które nie stanowiły normalnych, typowych konsekwencji podjętych zachowań.

Ustawa Prawo o notariacie nakłada na notariusza szereg obowiązków mających charakter tzw. aktów staranności. Jednym z nich jest piecza nad należyтым zabezpieczeniem praw i słusznym interesów stron, jak również innych osób, dla których dokonywana czynność może powodować skutki prawne (art. 80 § 2 ustawy Prawo o notariacie). W tym zakresie notariusz ma obowiązek udzielać stronom niezbędnych wyjaśnień dotyczących dokonywanej czynności notarialnej (por. art. 80 § 3 powołanej ustawy). Podkreślenia wymaga jednak, że notariusz nie jest sądem, a jedynie organem pomocniczym wobec wymiaru sprawiedliwości dlatego winien ograniczyć odmowę podjęcia czynności jedynie do wypadków, w których sprzeczność z zasadami współżycia społecznego jest oczywista i jednoznaczna. Tylko taka bowiem wykładania art. 81 ustawy Prawo o notariacie uwzględnia w pełni specyfikę stosowania prawa przez notariusza.

W myśl art. 19a ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku Prawo o notariacie notariusz podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności notarialnych.

Odpowiedzialność pozwanej spółki ma swą podstawę w art. 822 § 1 k.c. na mocy, którego ubezpieczyciel ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez ubezpieczonego osobom trzecim. Ubezpieczyciel przejmuje odpowiedzialność za zdarzenia, za które, w normalnych wypadkach, odpowiedzialność ponosiłby ubezpieczający. Dla ustalenia odpowiedzialności pozwanego zakładu ubezpieczeń koniecznym jest zatem ustalenie odpowiedzialności ubezpieczonego, w tym wypadku notariusza. Wystąpienie wypadku ubezpieczeniowego wywiera ten skutek, że ubezpieczony może liczyć na to, że naprawienie szkody wyrządzonej przez niego nastąpi przez ubezpieczyciela, a zatem, że nie wystąpi w jego majątku uszczerbek związany z koniecznością zaspokojenia świadczenia należnego poszkodowanemu. W razie uzyskania przez poszkodowanego tytułu egzekucyjnego wobec bezpośredniego sprawcy (ubezpieczonego) aktualizuje się ewentualny obowiązek ubezpieczyciela, wynikający z umowy ubezpieczenia względem ubezpieczonego.

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy należy wskazać, iż pozwany (...) Zakład (...) z siedzibą w W. potwierdził fakt udzielenia ochrony ubezpieczeniowej P. P.. Tym samym przejął ewentualną odpowiedzialność za działania notariusza.

Zarzut powódki M. M. (1) względem notariusza polegał na niedochowaniu po stronie notariusza ciężącego na nim obowiązku starannego działania poprzez dokonanie czynności notarialnej z przekroczeniem zakresu pełnomocnictwa dla A. P., gdyż udział w prawie własności nieruchomości objętej księgą wieczystą (...), który przypadła powódce nie wchodził w skład spadku po A. S. (1).

Po analizie stanu faktycznego Sąd uznał, że w realiach niniejszej sprawy nie zaistniała sytuacja by notariusz P. P. przy sporządzaniu aktu notarialnego z dnia 10 czerwca 2014 roku nie wypełnił ciężących na nim obowiązków. Po pierwsze zgodnie z wolą M. M. (1) wyrażonej w pełnomocnictwie z dnia 4 marca 2013 roku sporządził on akt notarialny –umowę o dział spadku i darowizn, na podstawie której A. P. działając w imieniu własnym oraz w imieniu swojej kuzynki M. M. (1) dokonała działu spadku w wyniku, którego cały udział przysługujący jej mocodawczyni –M. M. (1) w nieruchomości objętej księgą wieczystą (...), nabyła I. W. (B.) –zobowiązana również do wykonania zapisu. Ponadto w tej samej umowie I. W. dokonała darowizny powyższego nabytego udziału na dwójkę swoich dzieci tj. A. P. i P. B. oraz na swoją wnuczkę W. P.. Pełnomocnictwo z 4 marca 2013 zaś swoim zakresem obejmowało: zawarcie umowy ustanowienia użytkownika wieczystego udziału w wysokości 8/640 nieruchomości położonej w W. przy (...), dokonanie działu spadku i zniesienia współwłasności po zmarłej A. S. (1), wykonanie zapisu testamentowego A. S. (1), zbycie odpłatnego bądź nieodpłatnego przedmiotów wchodzących w skład masy spadkowej po zmarłej A. S. (1). W dniu 10 czerwca 2014 zatem został wykonany zapis testamentowy zmarłej A. S. (1) z uhonorowaniem jej ostatniej woli.

Co prawda pełnomocnik powódki podnosił, iż nieruchomość objęta księgą wieczystą (...) nie wchodziła w skład spadku.

W tym miejscu należy wskazać, iż spadkobierca zajmuje względem spadku, w wyniku dziedziczenia, taką pozycję jaką zajmował zmarły (spadkodawca). Nabywa więc prawa i obowiązki należące do spadku. Wobec treści art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej. W § 2 powołanego przepisu wskazano, iż nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego czy są one spadkobiercami. Z kolei § 3 stanowi, iż do długów spadkowych należą także koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek oraz obowiązek wykonania zapisów zwykłych i poleceń, jak również inne obowiązki przewidziane w przepisach księgi niniejszej.

Zdaniem Sądu nieruchomość położona w W. przy Pl. (...) objęta księgą wieczystą (...) będąca przedmiotem umowy o dział spadku wchodziła w skład spadku po A. S. (1), gdyż była ona materializacją roszczenia przysługującego M. M. (1) w stosunku do Prezydenta (...) W. (decyzja z dnia 21 listopada 2012 roku o numerze (...)). Jest to tzw. „surogacja przedmiotów spadkowych) czyli zastępowanie przedmiotów wchodzących w skład masy spadkowej (w tym przypadku roszczenia) innymi przedmiotami (w tym przypadku nieruchomością). Tak więc zapis testamentowy należy traktować jako zobowiązanie dla powódki M. M. (4) do nabycia nieruchomości i przeniesienia jej na rzecz uprawnionych z tytułu zapisu testamentowego. A nieruchomość nie musiała być własnością spadkodawczyni ani w dacie dokonania zapisu ani w dacie otwarcia spadku. Gdy nieruchomość zatem weszła w skład spadku mogła być przedmiotem skutecznego działu.

Samo pełnomocnictwo do dokonania czynności działu spadku i zniesienia współwłasności udzielone A. P. miało szeroki zakres. Wskazanie w jego treści „iż całość masy spadkowej po zmarłej nabędzie I. W.” daje podstawę do stwierdzenia, że powódka była świadoma treści udzielonego pełnomocnictwa i była zdecydowana wyzbyć się wszystkiego co nabyła w drodze spadku po swojej babci, tym samym, że „upoważniła pełnomocnika do „dokonywania wszystkich czynności, które dla realizacji tego pełnomocnictwa okażą się konieczne. A to świadczyło o swobodzie działania dla osoby otrzymującej pełnomocnictwo.

Sąd wskazuje, że powódka mimo, iż знаła zapis testamentowy A. S. (1) mogła zmienić zdanie co do otrzymanego przez nią spadku. W tej sytuacji mogła albo odwołać udzielone pełnomocnictwo A. P. albo zawęzić jego zakres bądź też nie udzielać pełnomocnictwa o tak szerokiej treści.

Po podpisaniu aktu notarialnego obowiązkiem notariusza było przesłanie tegoż aktu do sądu wieczystoksięgowego. Notariusz wykonał nałożony przez niego obowiązek dołączając pełnomocnictwo udzielone przez powódkę A. P.. Umowa działu spadku i darowizn została w całości wykonana przez Sąd prowadzący księgę wieczystą. Sąd ten nie zgłaszał żadnych uwag co do prawidłowości pełnomocnictwa, jak również nie podnosił działania z przekroczeniem zakresu pełnomocnictwa.

Mając powyższe na uwadze należy wskazać, iż notariusz P. P. dokonał czynności notarialnej zgodnej z wolą mocodawczyni zawartej w udzielonym pełnomocnictwie oraz wolą pozostałych uczestników czynności, przy uszanowaniu ostatniej woli zmarłej A. S. (1). Tym samym nie ziściła się pierwsza z przesłanek odpowiedzialności deliktowej czyli bezprawność, którą w tym przypadku dotyczyła działania z przekroczeniem pełnomocnictwa.

Z tych wszystkich względów roszczenie powódki zostało oddalone jako bezzasadne.

Rozstrzygnięcie o kosztach oparto na art. 98 § 1 k.p.c., wyrażającego zasadę odpowiedzialności za wynik procesu. Powódka przegrywając sprawę, wina zwrócić pozwanemu koszty niezbędne do celowej obrony. Natomiast szczegółowe wyliczenie kosztów Sąd pozostawił referendarzowi zgodnie z art. 108 § 1 zd. 2 k.p.c.